

De stelling van Hans Schaafsma: Meer blauw helpt niet tegen misdaad

De recherche pikt informatie over criminele jeugdgroepen niet op, terwijl dat topprioriteit moet zijn, zegt journalist Hans Schaafsma tegen Laura Starink.

U heeft voor uw boek 'De buurt is bang' veel met politiemensen gesproken. Wat denken agenten over jeugdbendes?

„Veel politiekorpsen in Nederland zitten met de handen in het haar. Hoe kan het dat de jeugdcriminaliteit niet daalt? Men beseft dat het allang geen jongetjes meer zijn die je aan hun oorleltje terug naar hun moeder brengt. Bij ontspoorde jongeren gaat het niet meer om kattenkwaad. Ze zijn ver heen en vaak heel slim. Wat ze doen is gewelddadig. Er is sprake van normvervaging. Het aantal woninginbraken is fors toegenomen nu winkels en cafés beter beveiligd worden. Dat komt goeddeels op het conto van jeugdigen. Laten we dit nu eindelijk eens heel serieus nemen.”

De cijfers zijn tweeslachtig, het aantal inbraken neemt toe, maar in zijn geheel daalt de criminaliteit.

„Het probleem met cijfers is dat je ze niet kunt duiden als je niet weet hoe ze tot stand zijn gekomen. Politici kiezen die cijfers die in hun kraam te pas komen. Ik hoor ook vaak roepen: „keihard aanpakken”. Wat bedoelt men daarmee? Stokslagen? Uitzetten? Het is kretologie, totale onzin. Nog zo iets: we zouden de verantwoordelijkheid bij de ouders moeten leggen. Of: meer blauw op straat. Daar ben ik het helemaal niet mee eens. Er moet gewoon veel meer opgespoord worden. Dát is verstandig beleid.”

Dit jaar is voor het eerst een complete inventarisatie gepubliceerd van het aantal jeugdgroepen waar Nederland last van heeft. Dat zijn er 1.760, ingedeeld in 'hinderlijk',

'overlastgevend' en 'crimineel'. De politie turf met de zogeheten shortlistmethodiek in welke categorie jeugdgroepen vallen. Heeft zoiets zin?

„De shortlist helpt de gemeente om jeugdgroepen in kaart te brengen. Natuurlijk is de grens tussen 'overlastgevend' en 'crimineel' vaag, ook overlastgevend groepen plegen misdrijven. Maar ik vind het niet zo belangrijk welk stempel je erop drukt. Het grote voordeel van de shortlist is dat het de wijkagent dwingt heel goed naar de jeugd in zijn buurt te kijken. Dat is belangrijk voor de opsporing. In mijn boek citeer ik een officier van justitie die smeekt om opsporing van een jeugdgroep wegens zware delicten, maar in de datasystemen van de politie was nauwelijks informatie over die jongens te vinden. Dan houdt het op. Gedetailleerde informatie van de wijkagent – welke bijnamen heeft een jongen, op welke scooter rijdt hij, met wie wordt hij gesignaleerd – is namelijk cruciaal voor de opsporing.”

Wijkagenten verzamelen enorme hoeveelheden informatie. Ze noemen dat „iemand uit de anonimiteit halen”. Is de privacy van de jongeren niet in het geding? Wat doet de politie met die informatie?

„Het moet natuurlijk wel relevante informatie zijn. Je gaat niet iemands medisch dossier lichten. Maar de wijkagent, zo is mij gebleken uit talloze gesprekken, zit vaak in een isolement. Als hij voelt dat 'zijn' groep aan het ontsporen is, trekt hij aan de bel. Maar hij kan vaak niet bewijzen dat een jeugdgroep eigenlijk al lang en breed crimineel is geworden. Hij heeft een informatierechercheur en een analist nodig om een goed dossier op te bouwen. Anders wordt het heel moeilijk de districtsrecherche te doordringen van de ernst van de situatie.

„De recherche gaat niet aan de slag op basis van vermoedens van een agent. Die moet met ernstige verdenkingen aankomen. Vergelijk het met de dokter die tegen de patiënt zegt: wat mankeert u? De

man antwoordt: dat weet ik niet, maar ik voel me niet goed. De dokter zegt: zolang u niet weet wat er met u aan de hand is, kan ik niets voor u doen. Veel wijkagenten voelen zich in de steek gelaten.”

Waarom? Is ontsporende jeugd niet in trek bij rechercheurs?

„Inderdaad, dat vinden ze niet spannend. Ze hebben meer belangstelling voor georganiseerde criminaliteit of bijvoorbeeld mensenhandel. Dat is een kwestie van generatie en cultuur. De ironie is dat de recherches jeugd interessanter gaan vinden naarmate die gewelddadiger wordt. Maar hoe eerder je weet waar die jongens mee bezig zijn, hoe reëler de kans ze weer op het rechte pad te krijgen. Boven de 16 jaar is het al bijna onbegonnen werk. Jeugdcriminaliteit zou bij de recherche juist topprioriteit moeten hebben. Dat besef begint langzaam door te dringen.”

Overdrijft u niet?

„Nee. Het fnuikende van jeugdcriminaliteit is dat een groep heel snel kan ontsporen. Hoe makkelijker ze ermee wegkomen, hoe sneller hun status stijgt en hoe beter ze worden. Daartegenover staat een traag reagerend politieapparaat. De wijkagent moet vaak maandenlang leuren en pas na een ernstig incident komt de recherche in actie. Vaak worden de jongeren wel door de wijkteams opgepakt, maar even vaak moeten ze hen weer laten lopen, omdat de jongens alles ontkennen en steeds slimmer worden. Als jongeren met crimineel gedrag makkelijk wegkomen, dan gaat het rap van kwaad tot erger. Maar al te vaak gaat er een beerput open als een hele groep eindelijk echt wordt aangepakt.”

Hoe lossen we dit op?

„Er moeten vaste jeugdopsporingsteams worden ingesteld, bestaande uit een groep rechercheurs die nauw samenwerkt met de wijkagenten. Ze moeten expertise opdoen door zich permanent te richten op jeugdgroepen. De rechercheur moet weer de straat op

en de agent bijstaan bij het analyseren en het stellen van de diagnose. Amsterdam-West heeft iets dergelijks in het Informatieknooppunt Jeugd, dat tot taak heeft vermoedens van de wijkagent om te zetten in harde verdenkingen. En in Rotterdam werkt al enige jaren het Pagang-team, dat gespecialiseerd is in de opsporing van vuurwapengevaarlijke Caribische groepen, maar dat richt zich niet uitsluitend op jeugd.”

Het Veiligheidshuis in Utrecht, een samenwerkingsverband tussen gemeente, justitie, welzijnswerk en politie, probeert het zo: de harde kern, de leiders van een groep vastzetten en dan de meelopers individueel benaderen zodat de groep uiteenvalt.

„Dat werkt maar ten dele. Die aanpak gaat nog te veel uit van een hiërarchische opbouw van zo'n groep. Maar we leven niet meer in een hiërarchische, maar in een netwerkende samenleving. Jongeren sluiten zich net zo makkelijk aan bij een andere groep. Bovendien: hoe criminelere een groep, hoe onzichtbaarder die wordt voor de wijkagent. De zichtbare overlast daalt, het veiligheidsgevoel in de buurt neemt toe, maar de criminaliteit kan stijgen. Met gebiedsverboden of het opjagen van jongeren verdwijnt ook vaak de informatiebron.”

Dus het is niet goed of het deugt niet! Wat dan? Preventie?

„Het probleem met zorginstellingen is dat die meestal allemaal hun eigen trajecten uitstippelen. Wijkagenten klagen dat jeugdorganisaties vaak geen enkele harde informatie hebben over hun doelgroep, dat ze geen dossiers hebben opgebouwd en geen cijfers. Ik vraag mij af waarom jeugdinstanties geen enkele informatieplicht hebben. Het lijkt wel alsof het hun enige taak is de vertrouwensband met jongeren in stand te houden. Dat lijkt mij niet genoeg.

„Als alle preventieve maatregelen geen soelaas bieden blijft alleen opsporing over.”

Foto's Jørgen Krielen

Politiejournalist en onderzoeker

Hans Schaafsma is schrijver en journalist. Hij verdiepte zich lang in de politie en is redacteur van het politievakblad *Blauw*.

Auteur van *De buurt is bang. Knelpunten in de opsporing van criminele jeugdgroepen* (Uitgeverij SWP).

